

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**LIECĪBAS PAR ATOMBUMBAS IZRAISĪTO
TRAGĒDIJU NAGASAKI HAJAŠI KJŌKO DARBOS**

BAKALaura DARBS

Autors: **Nikita Selezņovs**
Studenta apliecības Nr.: ns16037
Darba vadītājs: **Asoc. Prof. Agnese Haijima**

RIGA, 2019

TERMINI

Atombumbas literatūra, no japāņu valodas 「原爆文学」, “Genbaku bungaku”. Žanrs japāņu literatūrā, kas apraksta atombumbu spridzināšanu Hirosimā un Nagasaki.

Devītā augusta vēstnesis, no japāņu valodas 「八月九日の語り部」, “Hachigatsu kokonoka no kataribe”. Vārds, kuru sev deva Kjōko Hajaši saistībā ar to, kāda ietekme bija atombumbas sprādzienam uz viņas dzīvi un literārajiem darbiem.

Hibakuša, no japāņu valodas 被爆者, “hibakusha”. Hirosimā un Nagasaki nomesto atombumbu sprādzienu upuri.

Genbakuša, no japāņu valodas 原爆者, “genbakusha”. Tas pats, kas **hibakuša**.

SATURS

IEVADS.....	4
1. Kjōko Hajaši dzīve.....	7
1.1. Bērnība un atombumbas sprādziena ietekme uz turpmāko dzīvi.....	7
1.2. Turpmākā dzīve un literatūra.....	9
1.3. Autorstils.....	10
2. Atomsprādziena īslaicīgās sekas	13
2.1. Sprādziena brīdis	14
2.2. Cilvēku uzvedība un retrospektīva	17
2.3. Sprādziena īslaicīgās sekas un nodarītais posts	19
2.4. Laika lietojums Kjōko Hajaši darbos	22
3. Atombumbas spridzināšanas ilgtermiņa sekas.....	26
3.1. Sieviešu- <i>hibakuša</i> dzīve pēc sprādziena	27
3.2. Sprādziena psiholoģiskā ietekme uz <i>hibakuša</i> dzīvi	29
3.3. Tokaimura un Fukušima Kjōko Hajaši darbos	30
4. Kjōko Hajaši iedvesmas avoti.....	33
4.1. Jōko Ōta anomālija	33
4.2. Tamiki Hara cīņa	36
5. Secinājumi	39
LITERATŪRAS SARAKSTS.....	41
KOPSAVILKUMS	
SUMMARY	
DOKUMENTĀRĀ LAPA	

IEVADS

Kjōko Hajaši (Hayashi Kyoko, 林 京子 [1930.-2017.]) ir viena no izcilākajām *hibakuša* (1945. gada atombumbu bombardēšanas upuri/hibakuša/被爆者/hibakusha) autorēm, kuras darbi kļuva par stabilu pamatu atombumbu literatūrai (genbaku bungaku, 原爆文学). Neskatoties uz viņas plašo darbu sarakstu, tiem visiem ir šaura un nepārprotama tēma “genbakuša” pieredze, kurā aprakstītas katastrofas sekas pēc atombumbas sprādziena. 1975. gadā Hajaši darbam tika piešķirta Akutagavas balva.¹

Esot autore ar pietiekami vēlo startu, Kjōko Hajaši, tomēr, var uzskatīt par vienu no vairāk nozīmīgajiem *hibakuša*-autoriem, tā kā viņa ir viena no tādu autoru skaita, kuru literatūras rakstīšanas uzsākšanas vēlme bija iniciēta ar atombumbu - šādā veidā, viņa atšķiras no pārējiem japāņu literatūras rakstītājiem, kuri jau piedalījās šajā jomā profesionālajā līmenī sprādziena brīdī.

Neskatoties uz viņas darbu aktuālo un mūsdienīgo tēmu, Hajaši joprojām nav ļoti populāra un izpētīta autore ārpus Japānas. Šī iemesla dēļ daži no viņas darbiem vēl aizvien ir izdoti tikai oriģinālajā japāņu valodā. Tomēr jāatzīmē, ka pēdējā laikā viņas darbu tulkošana kļūst arvien populārāka, un viņas darbu aktualitāte laika gaitā turpina pieaugt.

Šī darba mērķis ir analizēt atombumbu sprādziena Japānā sekas, lūkojoties caur Kjōko Hajaši darbu prizmu. Pētījuma gaitā autors koncentrēsies uz Hajaši autorstila un fundamentālo darbu pētīšanu. Īpaša uzmanība tiks pievērsta Hajaši biogrāfijai, kura ir cieši saistīta ar viņas darbu tēmu un ir svarīgs faktors autores daiļrades pētīšanā. Darba gaitā autors centīsies noskaidrot atombumbas sprādziena ietekmi uz Japānas kultūru Hajaši darbu ietvaros, kā arī aprakstītās cilvēku uzvedības īpatnības un morālo tēlu traģēdijas laikā. Pētījumam tika izvēlēti galvenie darbi “Festivāla vieta” (Matsuri no ba 祭りの場 [1975]), “Pie Rui vēlreiz” (Futatabi Rui e 再びルイへ [2013]) un “No trīsvienības līdz trīsvienībai” (Torinitii kara torinitii e トリニティからトリニティへ [2010]), kā arī daudzi mazāki darbi. Hajaši autorstils savieno pagātnes un tagadnes notikumus, iepazīstinot lasītāju ar skatījumu no diviem dažādiem viedokļiem. Autors min arī Kjōko Hajaši darbu sociālo un literāro nozīmi, īpašu uzmanību pievēršot diviem citiem japāņu autoriem,

¹ Akutagavas balvu ieguvēju saraksts. Sk. Internetā:
<http://www.bunshun.co.jp/shinkoukai/award/akutagawa/list.html> [23.11.2018]

kuru darbos arī ir skarta atombumbu tēma – Tamiki Hara (Hara Tamiki, 原 民喜) un Jōko Ōta (Ōta Yōko, 大田 洋子).

Pirmajā darba nodaļā autors iedziļinās Hajaši biogrāfijā un apraksta saikni starp viņas dzīvi un atombumbas traģēdiju, kā arī tās ietekmi uz turpmāko literatūru. Pētot šo aspektu, autors centīsies koncentrēties uz Hajaši autobiogrāfiskajām novelēm. Šajā nodaļā tiks pētīti arī galvenie literatūras paņēmieni un to izmantošanas iemesli darbos.

Darba otrajā nodaļā tiks izskatīti atombumbas sprādziena tūlītējās sekas, kas aprakstītas autores darbos. Darba autors centīsies iedziļināties tūlītējo seku īpatnībās, kuras ietver cilvēku reakciju uz traģēdiju, viņu morālo tēlu un savstarpējās palīdzības izpausmes neilgi pēc sprādziena, kā arī nodarīto fizisko un morālo kaitējumu, kas aprakstīts darbos. Jāatzīmē, ka šajā darba daļā uzmanība tiks pievērsta Hajaši agrīnajiem darbiem, kuri vairāk ir veltīti personīgajai pārdzīvotā pieredzei, un autobiogrāfiskajiem darbiem, starp kuriem būs “Festivāla vieta” un “Tukšā banka”.

Trešajā nodaļā tiks pētītas atombumbas sprādziena ilgtermiņa sekas, kuras aprakstītas darbos. Tās ir vērtību sistēmas izmaiņas tiem, kuri pārdzīvojuši traģēdiju, un viņu ģimenēm, vispārējo kultūras vērtību izmaiņas Japānas sabiedrībā, ka arī pašu hibakuša dzīve un grūtības, ar kurām tiem ir jāsaskaras ikdienas dzīvē un kuras izraisīja atombumbas traģēdija. Šajā darba daļā uzmanība tiks pievērsta Hajaši vēlākiem darbiem, kur uzsvars tiek pārņemts no pārdzīvotā pieredzes atstāstīšanas uz attālākām pārdomām par radiācijas piesārņojumu, atomenerģijas draudiem un sprādziena ilgtermiņa sekām.

Ceturtajā nodaļā tiek pētīta citu autoru ietekme uz Hajaši darbiem. Neskatoties uz viņas ievērojamo ieguldījumu literatūrā par atombumbām, viņa bija pirmais japāņu autors, kurš izlēma skart atombumbas traģēdijas tēmu un aprakstīt savu pieredzi. Šajā darba daļā autors izskatīs agrīnās paaudzes atombumbas literatūras ietekmi uz Hajaši darbiem, izvirzīs iespējamās likumsakarības un līdzības, kā arī izskatīs šos darbus kā pamatu autores turpmākajā radošajā darbībā. Šajā darba daļā lasītāja uzmanībai tiks piedāvāti divi augstāk minētie autori – Tamiki Hara un Joka Oto.

Nobeigumā autors mēģinās izdarīt nepārprotamu secinājumu par atombumbas traģēdijas ietekmi uz Japānas kultūru, kā arī atbildēt uz jautājumu par to, cik stipri mainās genbakuša dzīve, balstoties uz Hajaši darbiem. Visbeidzot, autors mēģinās novērtēt Hajaši literatūras ietekmi uz Japānas un pasaules sabiedrību.

Darbos minētie personvārdi ir ierakstīti tradicionālajā austrumu secībā, kur sākumā tiek minēts vārds, un vārds iekavās atbilst vispārpieņemtajai Hepberna transkripcijas sistēmai, kur vispirms tiek minēts uzvārds.

1. Kjōko Hajaši dzīve

1.1. Bērnība un atombumbas sprādziena ietekme uz turpmāko dzīvi

2013. gads ir nozīmīgs ar to, ka izdots pēdējais lielais Kjōko Hajaši darbs “Pie Rui vēlreiz” (Futatabi rui e, 「再びルイへ」 [2013.]). Tāpat kā viņas citi darbi, tas stāsta par atmiņām par kodolsprādzienu.

Bet, lai izprastu Hajaši darbu un viņas dzīves savstarpējās sakarības, ir jāiedziļinās autores biogrāfijā, kura ir nesaraujami saistīta ar viņas daiļradi. Savu darbu tēmu dēļ Hajaši dēvēja sevi par devītā augusta deklamatori (*hachigatsu kokonoka no kataribe*, 八月九日の語り部). Atombumbas katastrofa ir neatņemams visu Hajaši darbu motīvs, no kuriem katrs cenšas brīdināt un parādīt visu, kas slēpjas aiz frāzes “atombumbas sprādziens”.

Pirmie piecpadsmit viņas dzīves gadi pagāja salīdzinoši mierīgi – Kjōko Hajaši piedzima 1930. gadā un gandrīz visu savu bērnību pavadīja Šanhajā, līdz 1945. gadā viņas ģimenei nācās atgriezties Japānā, Nagasaki anti-japāņu karadarbības Ķīnā dēļ. Ir jāatzīmē, ka Hajaši iepazīšanās ar kara šausmām sākās jau tad:

Kad rakstu par 9. augustu vai Šanhaju [...] Es vēlos saglabāt šos brīžus laikā un aizsargāt to tīrību uz visiem laikiem [...], bet man ir grūti pretoties laika plūdumam. Jo pašreizējā rakstu par sevi šo notikumu laikā, jo stiprāk šie notikumi mainās pašreizējā gaismā.²

Nagasaki mobilizācijas programmas ietvaros viņa iestājās darbā Micubiši rūpnīcā, kura ražoja militāro munīciju.

Sprādziens viņu pārsteidza koka ēkā, kurā nodarbojās ar ražošanas atkritumu pārstrādi. Hajaši norāda uz savu veiksmi:

² Bhowmik, Davinder L. *Temporal Discontinuity in the Atomic Bomb Fiction of Hayashi Kyoko*. University of Hawaii Press, 1999. p.3.

*Atombumbas nomešanas dienā mums paveicās, ka mēs atradāmies šajā vecajā būdā, kur šķita, ja tai uzpūtīs, tā aizlidos.*³

Viņai nebija smagu ievainojumu, bet viņa cieta no radiācijas ietekmes. Tomēr piesārņojuma sekas nebija pārāk kritiskas. Pati Hajaši norāda:

*Utu sauja un izkritušu matu kušķis – tāds bija mēneša rezultāts.*⁴

Viņai arī izdevās paturēt savā atmiņā daudzas šausmas, ko radīja sprādziena sekas. Vēlāk Kjōko Hajaši uzrakstīs “Festivāla vieta”, darbu, kurā tiks aprakstīts viņas ceļš uz mājām pēc sprādziena, šis darbs saņems Akutagavas balvu. Paralēli Kjōko Hajaši attīstīja atombumbas nomešanas tēmu, pievienojot citus viņas izdomātus personāžus, pakāpeniski laika gaitā paplašinot perspektīvu loku, no kura var raudzīties uz Nagasaki traģēdiju.

Tādā veidā atombumbas sprādziens kļūst ne tikai par Hajaši daiļrades katalizatoru, bet arī vienīgo notikumu, uz kura pamata tiks uzrakstīti visi viņas darbi. Viņa raksta un publicē savus darbus un esejas daudzos žurnālos līdz pat 2013. gadam. Vēloties izvairīties un pārraut visas saiknes ar “sliktāko likteni”, Hajaši ir spiesta atzīmēt, ka “nebija nekādas iespējas dzīvot, pretojoties devītajam augustam”.⁵

³Hayashi, Kyoko/京子林. *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Tōkyō: Kōdansha, 1975. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. Sk. Internetā [10.05.2019] https://www.e-reading.club/chapter.php/1025830/2/Shestvie_v_pasmurnyy_den.html p.7.

⁴ Ibid. p.30.

⁵ Justin Aukema. “A Problem for all Humanity: Nagasaki Writer Hayashi Kyoko Probes the Dangers of Nuclear Energy.”. The Asia-Pacific Journal, 2011. Sk. Internetā [10.05.2019] <https://apjif.org/2011/9/47/Justin-Aukema/3670/article.html>

1.2. Turpmākā dzīve un literatūra

Kjōko Hajaši sāka savu rakstnieces karjeru 1962. gadā, sākumā publicējot žurnālā “Bungei Shuto”.⁶ Tomēr viņas publicētie darbi nenesa lielu slavu, un popularitāti Hajaši ieguva tikai 1975. gadā, kad viņa izdeva darbu “Festivāla vieta”. Šis darbs ne tikai ieguva Gunzo balvu jaunajiem rakstniekiem publicēšanas laikā, bet arī Akutagavas balvu trīs mēnešus vēlāk.⁷

Ar šo viņas literārie panākumi tikai sākās – viņas nākamais darbs ar nosaukumu “Gyaman biidoro”, kas ir īso stāstu krājums, saņēma īpašo Japānas Izglītības ministrijas balvu Geidzucu Senšō (Geijutsu senshō).⁸ Hajaši tomēr atsakās no balvas, apgalvojot, ka viņa nevar pieņemt to no Japānas valdības, kamēr tā atsakās atzīt pārmērīgi kaitīgo un bīstamo radiācijas piesārņojuma efektu.

Neskatoties uz diezgan vēlo debiju un panākumiem, Hajaši nodrošina sev rakstnieka, kurš vēsta par atombumbas sprādziena šausmām, reputāciju. Viņas darbi tiek publicēti daudzos japāņu literārajos žurnālos, tostarp «Gunzō», «Bungakukai» un «Chūōkōron».⁹ Kjōko Hajaši pilnībā velta sevi vispusīgai Nagasaki un Hirošimas traģēdijas pētīšanai – viņas darbos ir ietverts ne tikai viņas personīgais notikumu atstāstījums, bet arī oficiāli ieraksti, dokumentu fragmenti, kā arī uzspridzinātās bumbas raksturojums un tās nodarītais kaitējums. Ar saviem darbiem Hajaši cenšas pārliecināt nākamās paaudzes, ka atombumbas mantojums nav atstāts pagātnē, bet pastāv vēl joprojām.¹⁰

Tolaik atomsprādziena tēma bija labi pazīstama japāņu lasītāju vidū no citu autoru viedokļa, piemēram, no Tamiki Hara un Joka Oto. Tomēr Hajaši kļūst par pirmo rakstnieci, kas ietver stāstos par atombumbas sprādzienu četrpadsmit gadus veca pusaudža, kurš redzējis savam acīm un iegaumējis sprādzienu, retrospekciju.

Turklāt Hajaši ieviesa atombumbas literatūras žanrā kaut ko nozīmīgāku nekā jauns traģēdijas redzējums. Viņas stāstos par atombumbas traģēdiju tiek pievienots laika aspekts, kas līdz tam bija ne pārāk aktuāls citos darbos – radiācijas piesārņojuma paliekošo ietekmi uz

⁶ Bhowmik, Davinder L. p.3.

⁷ Ibid.

⁸ Hayashi, Kyoko/京子林. *Futatabi Rui e*, 「再びルイへ」. Translated by Margaret Mitsutani as *To Rui, once again*. 2017. Sk. Internetā <https://apjif.org/2017/07/Hayashi.html> [10.05.2019]

⁹ Ibid.

¹⁰ Justin Aukema. “A Problem for all Humanity: Nagasaki Writer Hayashi Kyoko Probes the Dangers of Nuclear Energy.”.

izdzīvojušajiem un radiācijas ietekmi uz nākamajām paaudzēm. Kopš brīža, kad tika uzrakstīts darbs “Festivāla vieta”, tēma “saindēšanās ar radiāciju” kļūst par viņas darbu nemainīgu daļu, kas pārvēršas bailēs par bērnu dzimšanu un bailēs, ejot uz ikgadējām hibakuša pārbaudēm pie ārsta.¹¹

Laika gaitā Hajaši darbi kļūst vairāk atdalīti no mūžīgās traģēdijas tēmas, to aizstājot ar pārdomām par atombumbu sprādzienu bīstamību kopumā. Savā darbā “No trīsvienības līdz trīsvienībai” Hajaši dodas uz vietu, kur pirmo reizi notika atombumbas sprādziens. Darbs ir papildīts ne tikai ar pārdomām par sprādziena sekām, bet arī par radiācijas piesārņojuma bīstamību – domas, kuras nāk Kjōko Hajaši prātā pēc tam, kad viņa uzzina par avāriju, kura sasniedza kritisko robežu, Tokaimura objektā.

Kjōko Hajaši kritizē ne tikai radiāciju – viņa nekautrējas pāriet uz tiešākiem tematiem, kritizējot pašu atomenerģijas koncepciju 2011. gadā pēc negadījuma Fukušimā. “Radiācijas kaitējums nav tikai hibakuša pieredze”, viņa raksta, “bet visas cilvēces problēma”.¹²

Pēdējais Hajaši lielais darbs “Pie Rui vēlreiz” ir netiešs iepriekšējā darba “No trīsvienības līdz trīsvienībai” turpinājums. “Rui”, kurš minēts nosaukumā, vēlreiz parādās tur kā cilvēks, kuram Hajaši raksta vēstuli. Tomēr, kā norāda kritiķis Kuroko Kazaju, fonētiskā “Rui” izruna atgādina vārdu “džinrui” (人類), kurš nozīmē “cilvēce”.¹³

Tādējādi abi šie darbi kļūst par vēstījumu nevis konkrētai stāstījuma personai, bet gan visai cilvēcei hibakuša vārdā, kura ne tikai ir pati personīgi piedzīvojusi atombumbas sprādziena traģēdiju, bet arī ir vairākkārt to pārdzīvojusi savos darbus.

1.3. Autorstils

Kjōko Hajaši autorstils, iespējams, ir viens no viņas darbu izcilākajiem elementiem. Izmantojot pastāvīgus tagadnes un pagātnes salīdzinājumus, viņa ar lielu ironiju un sarkasmu

¹¹ Justin Aukema. p.4.

¹² Hayashi, Kyoko/京子林. *Hibaku o Ikite: Sakuhin to Shōgai o Kataru*. 「被爆を生きて——作品と生涯を語る」. Iwanami Shoten, 2011.

¹³ Hayashi, Kyoko/京子林. *Futatabi Rui e*, 「再びルイへ」. Translated by Margaret Mitsutani as *To Rui, once again*.

apraksta atomsprādziena notikumus un sekas. Bomviks Davinders sauc šo fenomenu viņas darbos par “pagaidu pārtraukumiem”¹⁴.

Darbs “Festivāla vieta” apstiprina šo stilu viņas turpmākajos darbos un kļūst par vienu no pirmajiem darbiem, kur tas pamanāms ir visur. Stāstā par četrpadsmit gadus vecu meiteni, kura cenšas nokļūt mājās, nemainīgi iespiežas fragmenti par autores “tagadni”.

Tādējādi šajā darbā pastāv divas savstarpēji saistītas perspektīvas, divi “es”, no kuriem katrs veido darbā savu atsevišķu vēstījumu. Hajaši bērns “es” stāsta par subjektīviem brīžiem un pieredzi, bet viņas pieaugušais “es” skar objektīvus datus. Viņa apgalvo, ka tas tika darīts ar mērķi ņemt vērā ne tikai subjektīvo pieredzi.¹⁵

Ietverot vēstījuma metodi, kur laiks ir fragmentēts, un nevis lineārs, Hajaši uzsver, ka notikušais Nagasaki ir ne tikai traģēdija, kura notikusi pirms gadu desmitiem. Viņa kristalizē tagadni, parādot, ka pašreizējā mierīgā situācija ir tikai ārēja ilūzija, ko rada iedomātu spēku, kuri ir daudz postošāki nekā tie, kuri skāra Hirosimu un Nagasaki, līdzsvars.¹⁶

Hajaši darbiem ir raksturīga ne tikai rotaļāšanās ar vēstījuma laiku, kurš pāriet no pagātnes uz tagadni. Viņas darbu atšķirīgā iezīme ir pašu laika mērījumu reorganizācija – piemēram, stāstā “Bujī”, 1945. gads kļūst par punktu, nulles atzīmi, no kuras tiek skaitīti gadi. Tādā veidā Hajaši pauž pašu hibakuša, kuru domas nevar izvairīties no sprādziena dienas, domāšanas veida būtību.¹⁷ Tādā veidā autore savieno tagadni un pagātni vienā vēstījuma ķēdē.

Atsevišķi būtu jāatzīmē lielu kodīga cinisma daļu, kuru Hajaši ieliek savos darbos. Sarkasms, ironija un cinisms kļūst par virzītājspēkiem, kas pastāvīgi skar atomsprādziena tēmu, un arī kritizē valdību. Piemēram, Hajaši raksta savā darbā “Festivāla vieta”:

Es dzirdēju baumas par to, ka par skolēniem, kuri gāja bojā atombumbu nomešanas laikā, izmaksāja piecdesmit divas jenas par katru. Kurš noteica šo maksu par dzīvību – rūpnīca

¹⁴ Bhowmik, Davinder L. *Temporal Discontinuity in the Atomic Bomb Fiction of Hayashi Kyoko*. p.1.

¹⁵ Ibid. p.11.

¹⁶ Ibid. p.15.

¹⁷ Ibid. p.8.

vai valsts? Jebkurā gadījumā arī tas ir labi: tomēr taču saprata, ka cilvēka dzīvība ir kaut kā vērtā. Uzzinot savu vērtību, es arī uzvedīšos tai atbilstoši.

Iespējams, ka šāda Hajaši pieeja notikumu aprakstam ir tikai reakcija uz viņas bezpalīdzīgo, letarģisko stāvokli tai situācijā.¹⁸ Pastāv arī citi viedokļi – piemēram, Džons Vittirs atzīmē, ka autores sarkasms ir tiešs Vakako, Hajaši darba “Divi kapu pieminekļi” galvenās varones, domu atspoguļojums:

*Kā kāds, kurš tur nebija, var saprast?*¹⁹

Tādējādi viņas literatūra kļūst par sava veida ieroci, kas uzbrūk tai sabiedrībai un valdībai, kura darbu rakstīšanas laikā izveidoja kultūras vakuumu apkārt atombumbu sprādziena tēmai.²⁰

¹⁸ Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. Lexington Books, 2017. p.69.

¹⁹ John Whittier Treat. “*The Woman's Hand: Gender and Theory in Japanese Women's Writing*”. Stanford University Press, 1996. p.281.

²⁰ Ibid.

2. Atomsprādziena īslaicīgās sekas

Pirms sākt iedziļināties Kjōko Hajaši darbos, uzsākot analīzi par atombumbas sprādziena tūlītējām sekām Nagasaki autores interpretācijā, ir jāuzsver vispārējās pamatkonceptijas un īpatnības, kas tiks izmantotas šajā nodaļā. Vispirms jau tie ir objektīvie dati un statistika, ko Hajaši ietver savos darbos. Pēc pašas autores vārdiem, tas kalpo par viņas stāstu objektivitātes līdzekli.²¹ Pateicoties tam, ka savos darbos ir ietvērusi šāda veida datus, Hajaši spēj apvienot māksliniecisko, izdomāto realitāti ar to, kas notiek patiesībā, tādā veidā padarot ticamāku pat izdomāto tēlu pieredzi.

Otrkārt, atsevišķos fragmentos uzmanība tiks pievērsta Hajaši cinismam un autorstilam, caur kuru viņa nodod vēstījumu par atomsprādziena zaudējumiem. Neskatoties uz traģēdijas apmēru, Kjōko Hajaši nekautrējas izmantot skarbus un dažkārt pat noniecinošus attiecībā pret upuriem verbālos izteicienus. Šis autorstils kalpo ne vien, kā veids, lai pašu autori abstrahētu no to augusta dienu šausmām, bet arī kā sava rūgtuma un dusmu izteiksmes veids²².

Vēl viena īpatnība, kurai ir ievērojama nozīme šajā nodaļā, ir Kjōko Hajaši prasme apvienot stāstījuma laiku. Neskatoties uz atombumbas postošā efekta detalizētajiem aprakstiem, autore periodiski atgriežas tajā laika posmā, kad apkārtne vēl nebija cietusi sprādziena rezultātā. Tādā veidā Hajaši nemitīgi liek pretstatā “pagātnei” un “tagadni”, pievienojot notikumu aprakstam fragmentus no savas tā brīža tagadnes pasaules pagātnes atmiņās un pasaulē.²³ Te var iekļaut arī viņas stāstu lirisko varoņu periodisko maiņu – neskatoties uz to, ka tas visbiežāk ir viens cilvēks, Hajaši bieži liek kontrastā divas viņa itērācijas – pirms un pēc atomsprādziena.²⁴

Šajā darba daļā Kjōko Hajaši darbu fragmenti tiks pētīti caur viņas augstākminēto literatūras paņēmienu lietojuma prizmu. Galvenā uzmanība tiks koncentrēta uz trim īslaicīgo seku daļām – pats sprādziena brīdis un tā apraksts, cilvēku uzvedība un rīcība neilgi pēc sprādziena, kā arī sprādziena izraisītie bojājumi un zaudējumi. Šo mirkļu izpētīšana palīdzēs labāk saprast autores

²¹ Bhowmik, Davinder L. p.11.

²² Ibid. p.14.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid. p.11.

motivāciju šo darbu rakstīšanā, kā arī sniegs skaidru priekšstatu par Kjōko Hajaši redzējumu atombumbas katastrofā, kurai tika pakļauta viņa un viņas tuvinieki.

2.1. Sprādziena brīdis

Galvenā uzmanība sprādziena brīdim ir veltīta īsajā stāstā “Festivāla vieta”, kas kļuva par Kjōko Hajaši debijas darbu, un tas arī tiks ņemts par pamatu šai daļai.

Aprakstot sprādzienu, Hajaši gandrīz no paša sākuma pāriet uz datiem no oficiālajiem dokumentiem, neļaujot sev pārmērīgu aizraušanos ar liekām mākslinieciskajām atkāpēm:

“Furgons” devās gar Tidzivanadas līci, ko ieskāva pilnīgs bezvējš, šķērsoja Simabarass pussalu un 10.58 nokļuva Nagasaki gaisa telpā. Tāpat kā Kokuru, Nagasaki sedza mākoņi, to blīvums sasniedza astoņas vienības.²⁵

Jau šeit ir manāms Hajaši apraksta pedantiskums – autore priekšroku dot sausu un objektīvu skaitļu izmantošanai, lai aprakstītu mākoņu blīvumu, nedodot sev iespēju izmantot attālinātus un subjektīvus mākslinieciskos aprakstus. Tomēr viņa nekautrējās tos izmantot, ja runa ir par ļoti grafisku, bet patiesu notiekošā aprakstu:

Mirkļi starp augšupejošās lidmašīnas rēkoņu un rūpnīcas iznīcināšanu ietilpa vien viens īss vārds “uzlidojums”. Bet pa to laiku bojā gāja septiņdesmit trīs tūkstoši astoņsimt astoņdesmit deviņi cilvēki un gandrīz tikpat daudziem, gluži kā trusītim no Inabas, lēveriem atdalījās āda.²⁶

²⁵ Hayashi, Kyoko/京子林 . *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.2.

²⁶ Ibid. p.9.

Šis izvilks ir interesants ne vien ar savu skarbo un auksto sprādziena brīža aprakstu, bet arī ar precīzu cietušo skaita ietveršanu. Hajaši kārtējo reizi izmanto oficiālu statistiku, kur ne tikai ievērojami pastiprina efektu aprakstam par sprādziena radīto postu, bet arī padara pašu aprakstu vēl ciniskāku un aukstāku.²⁷

Sprādziena brīdī liriskais varonis, kas ir pati autore, atradās rūpnīcā. Esot aprakta zem rūpnīcas atlūzām, kas sagāzās sprādziena brīdī, Kājoko Hajaši izglābjas un izklūst no tās teritorijas:

Es biju satriekta. Izrādās, uzspridzināja ne tikai mūsu rūpnīcu. Es biju domājusi, ka ir jāizklūst no rūpnīcas, un es būšu glābta, bet acu priekšā bija vēl šausmīgāka aina. Visu rūpnīcas teritoriju ieskāva dūmi un es, par laimi, nezināju, kas notiek ārpus tās robežām.

Visa stāsta garumā autore daudzkārtēji piemin to faktu, ka pirmajos mirkļos pēc sprādziena daudziem cietušajiem nebija zināms tas, cik postoša ir bijusi bumbas sprādziena iedarbība. Šis izvilks personificē ne tikai pašas Hajaši izjūtas, bet arī nodod pārējo atomsprādziena upuru noskaņojumu.

Tāpat Hajaši dzīvi apraksta mazāk veiksmīgus paziņas un draugus, kuri guva daudz smagākus bojājumus no sprādziena:

Trīs manas draudzenes, kuras atradās trīsstāvu ķieģeļu ēkā, sadega, nepaspējot izklūst no smagajām atlūzām, kas bija viņas saspiedušas. Bet skolnieces, kas strādāja projektu birojā – telpās ar lieliem, gaišiem logiem, - kļuva līdzīgas ežiem, kuros sadurtas stikla adatas – stikla atlūzas.

Šī aina apvieno sevī ne tikai nesaudzīgo skolnieču aprakstu, bet arī turpmākos trīsdesmit viņu agonijas gadus, kas aizsākās sprādziena brīdī un beidzās ar ārstēšanos, kura tām būs joprojām nepieciešama pēc vairākām desmitgadēm.²⁸

²⁷ Bhowmik, Davinder L. p.14.

²⁸ Ibid. p.12.

Neskatoties uz parasti cinisko tā brīža notikumu aprakstu, Hajaši apraksta pašu sprādzienu, izmantojot tēlainus izteiksmes līdzekļus. Piemēram, viņa nosauc uzliesmojumu par “ugunīgi sarkanu gaismu, košu, kā izplaukusi hortenzija”, kā arī apraksta to kā “gaismu, ko izstaro mirušo gari, kas sarindojušies ciešā sienā”²⁹.

Devītā augusta katastrofa un sprādziens Hajaši darbos ir ne tikai notikums, kurš norisinājies desmitiem gadu senā pagātnē. Vēsturisko un savienojot tagadni ar pagātni, Kjōko Hajaši liek uzsvāru uz faktu, ka pašreizējais pasaules skatījums balstās vien uz spēku balansu, kuri ir daudz graujošāki, nekā tie, kas iznīcināja Nagasaki un Hirošimu.³⁰

Tādējādi Hajaši devītais augusts un sprādziena brīdis ir kas daudz vairāk, nekā tikai vēsturisks notikums. Caur saviem darbiem, jo īpaši caur “Festivāla vietu”, Hajaši cenšas nodot domu, ka devītais augusts visur seko līdz *hibakuša* viņu dzīvēs.³¹

Atsevišķi būtu jāatzīmē fakts, ka Hajaši literārajos darbos sprādziena brīdi viņas liriskie varoņi parasti atstāj neievērotu, un bieži arī pati autore. Daudzi kritiķi, jo īpaši Oda Makoto, to argumentē ar to, ka “devītā augusta vēsture” jau ir detalizēti izstāstīta “Festivāla vietā”³², un Kjōko Hajaši, sniedzot detalizētus aprakstus par tās dienas notikumiem savā debijas stāstā, ir visas tiesības nepievērst uzmanību bombardēšanas aprakstam pārējos savos darbos.

Savā pēdējā darbā “Futatabi rui e” Hajaši atzīmē, ka viņas redzējums par atomsprādzienu krasi atšķiras no tā, ko redzēja vērotāji no malas:

*Sadursmes brīdī es neredzēju uzliesmojumu un nedzirdēju vēja pūsmu. Laiks ritēja klusi, kamēr es ... minūti? ... divas minūtes? ... tikai dažas sekundes? rāpos ārā no atlūzām.*³³

Un tieši tādā pat veidā, kā arī augstākminētajā darbā, pats sprādziena brīdis nav tas, kādēļ Kjōko Hajaši pēdīgi kļūst par “devītā augusta vēstnesi”.

²⁹ Hayashi, Kyoko/京子林. *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.26.

³⁰ Bhowmik, Davinder L. p.15.

³¹ Ibid. p.27.

³² Ibid. p.22.

³³ Hayashi, Kyoko/京子林. *Futatabi Rui e*, 「再びルイへ」. Translated by Margaret Mitsutani as *To Rui, once again*.

pirms “A” nodaļu pārņēma uguns. Vislabākais atombumbu spridzināšanas laikā – nomirt uzreiz.³⁶

Kā jau tika minēts iepriekš, pašai Hajaši sprādziena sekas beigās bija vien izkrituši mati un daži skrāpējumi, kas tika iegūti, glābjoties no sagruvušās rūpnīcas.

Tomēr šajā fragmentā autore atzīmē, ka vislabākais liktenis atombumbu spridzināšanas laikā ir tūlītēja nāve. Visā “Festivāla vietas” garumā Hajaši daudzas reizes atceras atombumbas sprādziena seku rezultātā cilvēkiem radīto postu un ciešanas, kuras viņiem nācās izciest visu atlikušo dzīvi. Tādā veidā autore kārtējo reizi liek akcentu uz vainu, ko pat Hajaši izjūt pēc tam, kad ir izdzīvojusi un samaksājusi vien niecīgu cenu par to tai laikā, kad daudzi cilvēki viņai apkārt ir zaudējuši visu.³⁷

Izkļuvusi no gruvešiem, liriskā varone nokļūst uz izdegušas zemes, gar kuru stiepjas kalnu ceļš. Šeit viņa satiek daudzus cietušos, ļoti sīki un detalizēti aprakstot visus bojājumus, kas iegūti no atomsprādziena. Atslēgfragments šajā daļā un visā stāstā ir dialogs, kurš norisinājās starp vīrieti, kurš mirst no ievainojumiem uz ceļa un nepazīstamu garāmgājēju:

Es redzēju, kā uz ceļa mirstošs vīrietis lūdzās:

— Zāles... Iedodiet zāles...

Katram, kurš gāja garām, bija skaidrs, ka viņam nav cerību. Bet viņš aizvien vārgākā balsī turpināja lūgt palīdzību. Laikam jau notiekošā elli sapratīsi, vien ielūkojoties cilvēka sirds dziļumos. Lai mierinātu mirstošo, kāds teica:

— Es tūlīt pasaukšu ārstu, un tev kļūs vieglāk.

Viņš nenoticēja:

— Kāpēc man to saki? Es taču zinu, ka ārsts neatnāks.³⁸

³⁶ Hayashi, Kyoko/京子林 . *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.12.

³⁷ Bhowmik, Davinder L. p.14.

³⁸ Hayashi, Kyoko/京子林 . *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.15.

Ar šo fragmentu Hajaši nodod lasītājam ne vien nolemtības sajūtu, kas tajā brīdī radās ikvienam cietušajam, bet arī lielisku sapratni par to, ka palīdzību šajā esošajā situācijā gaidīt nenāksies. Autore atzīmē, ka vārdi “viņš neatnāks” “joprojām kā akmens guļ uz viņas sirds”³⁹, kārtējo reizi izceļot atomsprādziena radītā morālā kaitējuma ilgtermiņa dabu.

Papildus tam, atsevišķi ir jāizceļ fakts, ka nebūt ne visi apzinājās sprādziena izraisīto bojājumu smagumu. Piemēram, daži stāsta varoņi pieņem, ka šādu sprādzienu ir izraisījusi naftas mucu nomešana, kuras pēc tam aizdedzinātas ar degošajām bumbām.⁴⁰ Vēlāk stāstā sievietes no bagātājiem kvartāliem apgādā cietušos jauniešus ar rīsu bumbiņām, tai pat laikā ignorējot lirisko varoni, pat neuztverot viņu kā cietušo.⁴¹ Hajaši piemin, ka patiesais notikušā apmērs cietušajiem kļūva skaidrs vien pēc vairākām nedēļām, bet pašu sprādzienu pamatoja kā “visabsurdākās baumas”:

*Baumas klīda visabsurdākās. Runāja, piemēram, ka nākamā bumba tiks uzspridzināta pa dienu, dienas vidū, kad spīd saule. Saules enerģija pastiprina tās jaudu, tāpēc arī izveidojas tik augsta temperatūra...*⁴²

Notikušā paradokss stāstā ir pašu cilvēku uzvedību un viņu reakcija uz katastrofu pirmajās dienās pēc sprādziena. Neskatoties uz visu augstākminēto, cietušo ciematu sociālajā iekārtā gandrīz nekas nemainās – Hajaši stāstā izdzīvojušie turpina dzīvot to pašu dzīvi, ko dzīvoja arī pirms tam. Vēl nezinot par radiācijas ilgtermiņa postu, ko izraisījusi atombumba⁴³ cilvēki uztver visu notikušo kā daudzas dzīvības aiznesušu, briesmīgu, bet tomēr parastu sprādzienu.

2.3. Sprādziena īslaicīgās sekas un nodarītais posts

³⁹ Hayashi, Kyoko/京子林 . *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.15.

⁴⁰ Ibid. p.14.

⁴¹ Ibid. p.21.

⁴² Ibid. p.27.

⁴³ Ibid. p.15.

Neskatoties uz Kjōko Hajaši darbu raksturu, kuri visbiežāk apskata tieši ilgtermiņa atomsprādziena sekas un to ietekmi uz kopējo kultūru un pašu *hibakuša* dzīvi, nenāks par sliktu apskatīt arī vispārējos īslaicīgo sprādziena seku momentus. Šajā daļā uzmanība būs veltīta izmainītajai dzīvei, kuru pirmo laiku nācās dzīvot cietušajiem. Tieši šie fragmenti no Hajaši dzīves tālāk kalpos par vienu no vissvarīgākajiem iemesliem, kā ir veidojies viņas viedoklis par atomenerģētikas bīstamību un lēmums kļūt par “devītā augusta vēstnesi”.

“Jauno dienu” pirmais fragments, ar kuru lasītāju iepazīstina Kjōko Hajaši, sākas ar viņas tēvoča braucienu uz Isahaju, kurā viņš cer atrast savu dēlu. Viņš pabrauc garām stacijai:

*Stacija Isahajā atgādināja zivju tirgu. Uz platformas, gluži kā izķidāti tunči, rindās gulēja smagi ievainotie.*⁴⁴

Šeit kļūst izteikti pamanāms vēstījuma rūgtais un ciniskais stils, kura dēļ Hajaši nākotnē izcelsies starp pārējiem *hibakuša* autoriem. Kaut kādā ziņā augstākminētais fragments kalpo par upuru normalizācijas līdzekli – pretēji izplatītajam viedoklim par *hibakuša*, autore cenšas neizmantojot žēlabainus tēlainās izteiksmes līdzekļus, tā vietā dodot priekšroku tādai patiesības pasniegšanai, kāda tā bija pašai Hajaši. Tam ir apstiprinājums vienā no citiem Kjōko Hajaši darbiem “It kā nekas nebūtu noticis” (*Naki ga gotoki* 無きが如き [1989]), kurā liriskās varones vīrs piemin, ka “ja tu esi nolēmusi kļūt par devītā augusta vēstnesi, tad tev ir jārunā par katru savas dzīves dienu līdz pat šodienai, bez visādiem izskaistinājumiem”⁴⁵.

Pēc kāda laika galvenā varone sāk zaudēt matus. Tās ir pirmās saindēšanās ar radiāciju pazīmes – bet uz to brīdi cietušie vēl nezina par tādu slimību. Interessants ir viens atsevišķs fragments:

⁴⁴ Hayashi, Kyoko/京子林. *Matsuri no ba*, 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.26.

⁴⁵ Bhowmik, Davinder L. p.27.

*Izplatījās baumas, ka atomsprādzienā saslimušajiem palīdz hurmas lapas. [...] Tomēr zāles neuzlaboja manu stāvokli. Padzirdējām, ka palīdz cits augs – hotūnija. Māte nekavējoties devās salasīt šo zāli pļavmalās un Homjogavas ielejā.*⁴⁶

Daudziem japāņiem dzīve pēc sprādziena pārvēršas par dzīšanos pēc tautas medicīnas, kurai ir jāspēj izārstēt nezināmo slimību, ar kuru izrādījās saslimuši visi, kuriem izdevās pārdzīvot atombumbas sprādzienu. Tomēr tautas medicīna, par spīti visām klīstošajām baumām, nepalīdz. Ar šo fragmentu Hajaši vēlreiz uzsver to, ka atomsprādziena bailes ir nevis tā momentānumā un spējā, bet gan sekās visiem tiem, kam izdevies izdzīvot.

Tieši šis mirklis stāstā ir atslēga uz Kjōko Hajaši radošo darbu analīzi. Savos vēlinākajos darbos viņa daudzas reizes piemin radiācijas piesārņojuma bīstamību, cenšoties caur saviem darbiem pārliecināt pārējos par to, ka nevajadzētu attīstīt atomenerģētikas tehnoloģiju. 2011. gadā Hajaši publicēs rakstu, atbildot uz katastrofu Fukušimā, apgalvojot, ka saindēšanās ar radiāciju – tā nav individuāla *hibakuša* pieredze, bet gan visas cilvēces problēma.⁴⁷

Par pēdējo fragmentu “Nāves festivālā” no *hibakuša* ikdienas, kuru ir vērts apskatīt sīkāk, kļūs imperatora ierašanās liriskās varones pilsētā:

*Jau pēc kara viņš – imperators – ieradās Isahajā. Jaunāko māsiņu, kad viņa ar vārdiem: “Iešu paskatīšos!”- jau grasījās mesties ārā no mājas, tēvocis sagrāba ar kimono apkakles. “Ja iesi, mājās neatgriezies. Un vispār, tas attiecas uz visiem.”*⁴⁸

Galvenās varones tēvocim, kur atomkatastrofā zaudēja savu dēlu, imperators pārvēršas no slavināmas figūras par personu, pat kuras vārda pieminēšana ir stingri aizliegta. Tādējādi Hajaši uzsver, ka tāda attieksme nebija retums starp savus tuviniekus zaudējušajiem japāņiem. Neskaitot

⁴⁶ Hayashi, Kyoko/京子林. *Matsuri no ba* 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.31.

⁴⁷ Justin Aukema. “A Problem for all Humanity: Nagasaki Writer Hayashi Kyoko Probes the Dangers of Nuclear Energy.”

⁴⁸ Hayashi, Kyoko/京子林. *Matsuri no ba* 「祭りの場」. Переведено В. Гришиной как *Пляска смерти*. p.27.

cietušo acīs pilnībā iznīcināto imperatora autoritāti, Kjōko Hajaši caur stāstījumu nodod arī domas par karu, kuras valdīja starp vienkāršajiem iedzīvotājiem:

*1945. gada piecpadsmitajā augustā karš mums beidzās. Tikai nedēļu pēc atombumbas spridzināšanas. “Kāpēc gan viņš par to nepaziņoja ātrāk?”*⁴⁹

Imperatora vārds kļūst par tabu cietušajiem, par neizrunājamu vārdu, un Hajaši atkārtoti to uzsver, nenosaucot viņu vārdā, bet izmantojot vietniekvārdu “viņš”. Pati imperatora atbraukšana stāstā nosaka skaidru robežu starp “pirms” un “pēc”, kas tik ļoti bieži parādās Hajaši stāstos. Gluži kā sadalot laiku divās pusītēs, imperatora ierašanās kļūst par noslēguma punktu, pēc kura Kjōko Hajaši sāk veidoties bailes pret atombumbas postījumiem un nicinājums pret japāņu valdību, kuru autore neatzīst līdz pat savai nāvei.

2.4. Laika lietojums Kjōko Hajaši darbos

Kā jau tika rakstīts iepriekš, Hajaši darbos laikam ir atslēgaspekta nozīme, un tieši šī elementa izmantošana ļauj izcelt autores darbus uz citu literāro darbu fona, kurus sarakstījuši arī citi *hibakuša*.

“Ritmiskā laika” koncepts, kuru izmanto Hajaši, nozīmē nobīdi no lineārā vēstījuma. Tā vietā laika posmi klājas viens otram pāri, veidojot patiesi pilnīgu ainu.⁵⁰ Visos darbos, kuros galvenā tēma ir atombumba, tās spēks aizēno autora vārdus, tomēr no tā var izvairīties, ja tiek izmantots “ritmiskā laika” koncepts – tādā veidā Hajašo savos darbos izjauc atombumbas visvarenību.⁵¹

⁴⁹ Ibid. p.28.

⁵⁰ Bhowmik, Davinder L. p.6.

⁵¹ Ibid. p.7.

Daudzus “ritmiskā laika” aspektus Hajaši pielieto savā ironiskajā darbā “Drošībā” (Buji 無事). Jau pats grāmatas apakšvirsraksts pamudina lasītāju uz Hajaši izvēlēto vēstījuma metodi: “Seireki 1981-Genbaku 37”. Tādā veidā autore grāmatā nostiprina domāšanas veidu, kas ir raksturīgs daudziem *hibakuša* – sprādziena brīdis viņiem kļūst par sākumpunktu. Pati Hajaši grāmatā 1945.gadu nosauc par “ievadošo”, “*Genbaku gannen*” (原爆元年).

Šajā stāstā liriskā varone – reportiere-*hibakuša* no Nagasaki, atbraukusi uz Hirosimu veikt reportāžu, stāsta par savu pieredzi un dienu, kad viņas pilsēta tika iznīcināta. Neskatoties uz lielo salikumu un salīdzinājumu daudzumu starp divām pilsētām, kļūst redzama galvenā doma, kuru Hajaši ir ielikusi stāstā – atšķirības starp divām pilsētām ir tematiskas, un galvenais faktors ir tas, ka abas pilsētas agrāk ir bijušas pamestas vietas.⁵²

Lai vislabāk izprastu “ritmiskā laika” un “ritmiskā vēstījuma” konceptu, ir jāpievēršas jau iepriekš aprakstītajam stāstam “Festivāla vieta”. Šajā stāstā Hajaši pastāvīgi jauc vēstījuma laiku – piemēram, stāsts sākas ar viņas vecāku, vairāk pieredzējušu “es” versiju, kura lasa vēstuli, ko nosūtījuši amerikāņi pirms bombardēšanas sākuma, tomēr jau nākamajā rindkopā tas sajaucas ar jaunāka “es” pusi, kuras stāsts sākas ar aprakstu, kā viņa strādā rūpnīcā.

Atsevišķi ir jāizceļ tas, ka Hajaši meistarīgi maina vēstījuma stilus, atkarībā no tā, kas ir galvenā darbojošās persona. Vecākais “es” vēsta par tagadni, un tās mērķis ir parādīt objektīvo realitāti – piemēram, Hajaši sniedz informāciju par pavēļu numuriem, bombardētāja vārdu, konkrētu laiku, kad lidmašīna iekļuva Nagasaki gaisa telpā, un par mākoņu blīvumu. Visas šīs objektīvās informācijas mērķis ir ne tikai sniegt reālu un literatūras paņēmienu neaizēnotu atskaiti par notiekošo, bet arī noklusināt emocijas, kuras izjūt vecākais “es”, kura vārdā tiek stāstīts vēstījums.⁵³

Tai pat laikā jaunākais “es” apraksta konkrētās bombardēšanas dienas notikumus. Viņas stāstā nav nekādu objektīvu datu, un notikumi tiek aprakstīti emocionāli. Kā jau tika norādīts iepriekš, Hajaši nekautrējas no skaļiem izteicieniem, un “Festivāla vietā” ir liela daļa cinisma. Piemēram, viņa nosauc visus savus paziņas, kuri cietuši no stikla lauskām, kas viņu sagraizāja sprādziena brīdī, par “ar adatām sadurtām dzeloņcūkām”.

⁵² Bhowmik, Davinder L. p.7.

⁵³ Ibid.. p.11.

Mainās ne tikai personāžs, kura vārdā tiek stāstīts vēstījums – Hajaši tāpat maina arī darbības ainas, ik pa brīdim aprakstot pārmaiņas, ko izraisījusi atombumbas bombardēšana. Visizteiktākais ir fragments, kurā tiek aprakstīts zaļā, aizaugusī vieta, uz kuru liriskā varone devās lasīt puķes. Lai saprastu to, kā Hajaši izmanto nelineāro laiku ainu aprakstam, vispiemērotākais ir šie divi fragmenti:

Vieta bija līdzena, aizaugusi ar pienenēm, lauku vijolītēm, savvaļas portulakām. Uz šejieni no tuvējām mājām nāca vecmāmiņas kopā ar saviem mazbērniem lasīt puķes.

Uzkrītoši ir arī tas, ka Hajaši, pat aprakstot dabu un ainavas ap viņu, vispirms apraksta tieši cilvēkus, kuri nomirs vai kļūs par *hibakuša*. Un neskatoties uz dzīvespriecīgo aizaugušās vietas aprakstu, jau nākamā rindkopa pilnībā maina ainu, kurā atrodas liriskā varone:

Veca sieviete sēdēja izdegušā lauka vidū, spiežot pie krūtīm bērnu. Meitenītes galva ar īsi apgrieztajiem matiem bija atkārusies, vaigā sadūrušās lauskas, acis un pilnīgās lūpas pusatvērtas. Viņa bija mirusi.

“Ar pienenēm aizaugušais lauks” pārvēršas par “izdegušu lauku”, kārtējo reizi izceļot atombumbas postošo efektu. Ir vērts atzīmēt arī vēstījuma veselumu, viengabalainību – pirmajā rindkopā nenosauktie tēli “vecmāmiņas ar mazbērniem” pārvēršas par konkrētu figūru-*hibakuša*, kas nupat ir zaudējusi radinieku.

Stāsta beigās Hajaši atkal sasaista pagātņi ar tagadni. Viņas jaunākā “es” vēstījums noslēdzas piemiņas ceremonijā, kura notika 1945. gada oktobrī, kur viņa apraksta dalībnieku emocijas kā “vainas sajūtu par to, ka viņi tur bija”. Tajā pašā ainā Hajaši pēdējoreiz pāriet pie vecākā “es”, kas apraksta savas sajūtas pēc filmas noskatīšanās:

Amerikas dokumentālajā filmā par atombumbas spridzināšanu ir lieliska noslēdzošā frāze: “Tā beidzās iznīcināšana”.

Šis citāts, kas ir stāsta nobeigums, apvieno sevī abu Hajaši “es” emocijas viņu vēstījuma nobeiguma brīdī – cerību par to, ka postījumi patiešām ir beigušies, un tai pat laikā nemitīgas bailes par to, ka tam nekad nebūs gala.⁵⁴

⁵⁴ Bhowmik, Davinder L. p.14.

3. Atombumbas spridzināšanas ilgtermiņa sekas

Daudzi darbi, kuri skar atomsprādziena tēmu, tika uzrakstīti jau dažus mēnešus pēc notikuma – tā, piemēram, Ōta Jōko uzrakstīja darbu “Shikabane no Machi”, “Līķu pilsēta”, vien četrus mēnešus pēc atomsprādziena, kurš iznīcināja Hirošimu⁵⁵. Tomēr pašai Hajaši bija vajadzīgi divdesmit gadi, lai izdotu savu debijas darbu, kurš skars 9. augusta notikumus, atombumbas sprādziena dienu Nagasaki.

Kjōko Hajaši darbiem bija nepieciešams ilgs laiks, lai parādītos publikai, un tieši laikam ir galvenā loma viņas darbos. Neredzami draudi, kas karājās pār *hibakuša* un paar pār parastiem cilvēkiem visu viņu dzīvju garumā, kļūst par visu Hajaši darbu vadmotīvu. Viņas darbos tiek runāts ne tikai par radiāciju, kuras tēma jau bija pieminēta šī darba iepriekšējā nodaļā, bet arī par neredzamajiem atomsprādziena draudiem, kura sēne, pēc Hajaši bažām, ir gatava parādīties jebkurā brīdī un jebkurā vietā. Vēlākos viņas darbos Kjōko Hajaši tāpat bieži skar arī šobrīd Japānai tik sāpīgo dzimstības tēmu un radiācijas ietekmi uz sievietes ķermeni, bērnu dzimšanu un bērnu iznēsāšanu.⁵⁶

Hajaši darbu īpatnība, kurai būs veltīta uzmanība šajā nodaļā – “gandrīz vai paranoidālas svešinieku acīm”⁵⁷ rūpes par *hibakuša* veselību un viņu pēcnācējiem un viņas lielie pārdzīvojumi saistībā ar radiāciju un tās ietekmi uz cilvēka organismu kopumā.

Galvenā uzmanība šajā nodaļā būs veltīta Hajaši tekstu analīzei par viņas izteiktajām bažām un *hibakuša* dzīves aprakstu ilgu laiku pēc sprādziena. Galvenais šīs nodaļas darbs – “Nagai jikan wo kaketa ningen no keiken”. Hajaši šo darbu uzrakstīja 2005. gadā, un tas pašai autorei kalpo kā sava veida redzējums uz viņas dzīves pagājušo posmu un to, kā viņa ir mainījies notikušā atomsprādziena ietekmē. Bez šī darba šeit tiks apskatīti fragmenti arī no “It kā nekas nebūtu noticis”, darba, kurš ir veltīts *hibakuša* dzīves aprakstam kopumā.

⁵⁵ Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. p.67.

⁵⁶ John Whittier Treat. “*The Woman's Hand: Gender and Theory in Japanese Women's Writing*”. p.325.

⁵⁷ Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. p.67.

3.1. Sieviešu-*hibakuša* dzīve pēc sprādziena

Atšķirībā no savām draudzenēm-*hibakuša*, Kjōko Hajaši izlemj dzemdēt bērnu, neskatoties uz sarežģījumiem, kuri kļūst daudz iespējamāki radiācijas dēļ, kuras ietekmi pārcieš Hajaši ķermenī⁵⁸. Viņa tāpat arī piemin, ka pati bērnu dzemdēšana un pat dzīvesbiedra atrašana sievietēm-*hibakuša* kļūst par gandrīz neiespējamu, jo daudzas attiecības sāka iznīkt, ņemot vērā laulātā drauga vecāku bažas par viņu dēla attiecībām ar *hibakuša* un iespējamiem sarežģījumiem ar paredzamo bērna iznēsāšanu⁵⁹.

Darbā “Nagai Jikan wo Kaketa Ningen no Keiken” piemin arī konkrētus principus, kuru dēļ sievietes-*hibakuša* gala rezultātā nespēj atrast sev pāri:

*Mēs ļoti ātri nogurstam, [...] bailes no jebkādas iespējas palikt stāvoklī, [...] trauksmes sajūta par to, vai mēs varam dzemdēt veselus bērnus.*⁶⁰

Tomēr, pat neskatoties uz to, ka pašas Hajaši bērns piedzima un izauga vesels, ir jāatzīmē noteikti dialogi ar citām sievietēm-*hibakuša*, kuros Hajaši bija jāiesaistās savas dzīves laikā:

Kad es uz viņu paskatījos no jauna ar šo domu, es sajutu, ka viņas skatiens ir uztvēris kaut ko.

“Bērni?” Takako jautāja, ielejot viskiju savā glāzē. Es pacēlu vienu pirkstu.

“Zēns,” es piebildu.

“Vai viņa locekļi un smadzenes darbojas?” Takako neceremoniāli pajautāja. Es neatbildēju.

*“Piedod,” viņa atvainojās, ātri saprotot manas sajūtas.*⁶¹

⁵⁸ Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. p.70.

⁵⁹ Hayashi, Kyoko/京子林. *Nagai jikan wo kaketa ningen no keiken*「長い時間を掛けた人間の経験」. Tōkyō: Kōdansha, 2000. p.75.

⁶⁰ Ibid. p.23.

⁶¹ Hayashi, Kyoko/京子林. *Nanjamonja no men*, 「なんじゃもんじゃの面」Translated by Kyoko Selden as *Masks of Whatchamacallit: A Nagasaki Tale*. Sk. Internetā: <https://apjjf.org/2016/15/Hayashi.html> [10.05.2019]

Šajos dialogos Hajaši parāda tās bailes, kuras pārdzīvo Hirošimā un Nagasaki izdzīvojušie pat pēc daudziem desmitiem gadu – bailes ne tik daudz par savu pašsajūtu un ķermeni, kura bojājumus viņi jau noteiktā mērā apzinās kā nenovēršamus, bet vairāk bailes par saviem pēcnācējiem, kuras iemiesojas pašas Hajaši domu bloķēšanā, tabu par to, ka ar viņu kaut kas varētu nebūt, kā vajag. Viņa atzīmē arī citus gadījumus – par Hajaši stāstu personāžiem bieži kļūva sievietes, kuras smagi pārdzīvoja par iespēju iznēsāt pēcnācējus un jebkādam iespējamām viņu bērnu ģenētiskām novirzēm. Citiem vārdiem runājot, Kjōko Hajaši padara redzamas sieviešu-*hibakuša* ilgtermiņa radiācijas sekas.⁶²

Pat tiem *hibakuša*, kuri ne tikai pārdzīvoja sprādzienu, bet arī spēja uzsākt un veidot ģimenes dzīvi, jautājums par bērnu dzemdēšanu nepalika slēgts. Tāpat kā jautājumā par radiāciju, Kjōko Hajaši fokusē savu uzmanību uz to “sprādzienu”, kurš var notikt *hibakuša* dzīvēs jebkurā mirklī, izpaužoties kā pēkšņas ģenētiskas slimības viņu pēcnācējiem vai pašiem *hibakuša*.

Bērnu dzimšana tāpat kļūst par kulminācijas mirkli citā Kjōko Hajaši novelē, “Naki ga gotoki”, “It kā nekas nebūtu noticis”, kurā liriskais varonis, kurš ir lielākoties bez emocijām, noveles beigās:

*Tā diena un devītais augusts bija vienīgie brīži sievietes dzīvē, kad viņu satrieca asā izjūta, ka viņa ir dzīva.*⁶³

Šajā daļā ir redzama saikne, ko izveidojusi Kjōko Hajaši – saikne starp diviem brīžiem, atomsprādzienu un bērna dzimšanu, kas cieši saistīti viens ar otru. Tomēr tajā pašā laikā tas parāda, ka nepastāv nekas starp laiku, kas pagājis, lai izveidotu šo saikni. Esot dzīvai vien šajos divos brīžos, sieviete uz visiem laikiem saprot, ka pagājušie gadu desmiti pēc sprādziena viņai ir nekas vairāk, kā vien laiks, ko viņa pavadījusi tā, it kā nemaz nebūtu dzīvojusi.

Grāmatā “Ekokritika Japānā”, kas veltīta tostarp arī Kjōko Hajaši, ir sniegts fragments no viņas dialoga ar zinātnieku, kurš uzdeva jautājumus autorei pēc tam, kad viņa saka runu vienā no

⁶² Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. p.69.

⁶³ Hayashi, Kyoko/京子林. *Naki ga gotoki*, [無きが如き]. Tōkyō: Kōdansha, 1981. p.246.

Japānas universitātēm par radiācijas bīstamību. Nenosauktais zinātnieks tostarp jautā arī par to, vai pašai Hajaši ir zināms, ka “saskaņā ar veiktajiem pētījumiem, starojums neietekmē mūsu gēnus”. Zinātnieka jautājumi pamudina Hajaši uz domu par to, ka, ja radiācija patiešām nekādā veidā neskar cilvēka gēnus, tad visa viņas dzīve, ko autore ir pavadījusi, pārdzīvojot par to, ir bijusi vien “joks”⁶⁴.

Gala rezultātā, Kjōko pārkāpj radiācijas piesārņojuma robežas, izejot problēmas seksuālajā un sociālajā līmenī. Viņas darbi apraksta ne tikai fizisko un morālo *hibakuša* kaitējumu, bet arī kaitējumu, kas radīts japāņu sabiedrībai. Viņas darbos par svarīgu komponentu spriedumos par radiācijas piesārņojumu kļūst cietušo dzimums un klase.⁶⁵

3.2. Sprādziena psiholoģiskā ietekme uz *hibakuša* dzīvi

Savā stāstā “No trīsvienības līdz trīsvienības” Kjōko Hajaši pasniedz fragmentu no savas draudzenes-*hibakuša* dzīves, kura cieta no sprādziena laikā uz viņas uzkrītās metāla sijas:

*Kopš tā laika, katru reizi, pienākot 9. augustam, viņa norobežojās tumsā ar aizvērtiem lietus aizvāriem, savā kamēliju ieskautajā namā uz salas pilsētas dienvidos. Tā kā viņa to darīja katru gadu, mēs vienkārši nogaidījām līdz rudens dienai, kad viņa atkal atgriezās pie normāla saprāta.*⁶⁶

Notikušās katastrofas spiediena ietekmē daudzu *hibakuša* prāts uz visiem laikiem izmainījās, un viņu dzīvēs parādījās daudzi līdz tam nebijuši rituāli, kas kalpoja par sava veida psiholoģisko aizsardzību pret tās dienas notikumu atmiņām.

Tomēr tajā pašā stāsta daļā Hajaši stāsta, ka viņa pati var būt dzīva, pateicoties tieši tam, ka cenšas savā atmiņā bloķēt visu, kas ir saistīts ar devīto augustu, un “neatsaukt vecas atmiņas”.

⁶⁴ Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami. “*Ecocriticism in Japan*”. p.69.

⁶⁵ Ibid. p.71.

⁶⁶ Hayashi, Kyoko/京子林. *Toriniti kara toriniti e*, 「トリニティからトリニティへ」. Translated by Kyoko Selden as *From Trinity to Trinity*. Sk. Internetā: <https://apjif.org/-Hayashi-Kyoko/2758/article.html> [10.05.2019]

Šī īpašība bieži raksturīga daudziem *hibakuša*, kuri katru dienu no jauna pārdzīvo sprādziena dienu.

Turpat Kjōko Hajaši piemin arī to, ka pati ir nodzīvojusi ilgu dzīvi un nomirs no vecuma, nevis no radiācijas slimības, tā paša iemesla pēc – viņa cītīgi izvairās no sarunām par “potenciāli nāvējošām zonām” un “pieļaujamajām radiācijas devām”.

Hajaši reizēm piemin rutinizācijas procesu, kas tika aizsākts Nagasaki. Viņa kļūst par devītā augusta vēstnesi tostarp arī tāpēc, lai novērstu to, tomēr tieši šis datums arī kļūst par tās sākumu.⁶⁷ Tai pat laikā ir jāsaprot, ka, pēc pašas Hajaši domām, daudzi cilvēki nav spējīgi saprast pilnībā to, ko izjūt *hibakuša*. Jautājums, kurš nomoka arī Hijaši, izskatās šāds: “Vai devītā augusta vēstnesis runā par Nagasaki tāpēc, lai izmainītu pasauli, vai arī viņš runā par to tikai tāpēc, lai izmainītu pašu Nagasaki?”⁶⁸

No vienas puses, Hajaši apraksta *hibakuša* izmainījušos ikdienu ar cerību par to, ka katastrofa, līdzīga devītā augusta katastrofai, vairs nekad neatkārtosies. Tomēr tai pat laikā pašai autorei iespējamā tumšā nākotne nebūs baisāka par to, kas ir jau noticis.⁶⁹

3.3. Tokaimura un Fukušima Kjōko Hajaši darbos

Nebūs dīvains tas fakts, ka jebkuras atomkatastrofas, kuras notikušas Kjōko Hajaši dzīves laikā, ir radušas niknuma pilnu reakciju viņas darbos. Tā, piemēram, tika radīts darbs “No trīsvienības līdz trīsvienībai”, kurā autore pirmoreiz piemin literatūras personāžu Rui, par kuru tika runāts jau iepriekš.⁷⁰ Šajā darbā Hajaši apraksta savus pārdzīvojumus saistībā ar traģēdiju, kura notika Tokaimurā 1999. gada 30. septembrī. Darbs tika izdots neilgi pēc traģēdijas, 2000. gadā.

Pašai Hajaši šis notikums kļūst ne vien par sava veida bezprecedenta incidentu – ne tikai par atomkatastrofu, kura atkal skar viņas dzimto zemu, bet arī par noteiktu apstiprinājumu pašas

⁶⁷ John Whittier Treat, “*Writing Ground Zero: Japanese Literature and the Atomic Bomb*”, University of Chicago Press; 2nd edition (June 1, 1996). p.318.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid. p.325.

⁷⁰ Rui no “Pie Rui vēlreiz”.

Hajaši bažām par atomenerģētikas tehnoloģiju attīstības bīstamību. Šis darbs kļūst par pirmo no viņas darbu cikla, kas vēsta par radiācijas piesārņojuma bīstamību un atomsprādziena ilgtermiņa efektiem. Nedaudz vēlāk, 2002. gadā, viņa uzrakstīs darbu “Harvest” (*Shuukaku* 収穫 [2002])⁷¹, kurā ir stāstīts par fermeri, kurš dzīvo netālu no Tokaimuras un kurš atsakās pamest dzimtos laukus, neskatoties uz radiācijas piesārņojumu. Pat nenojaušot par to, Hajaši ar baisu precizitāti paredz notikumus, kas vēlāk norisinājās Fukušimā.⁷²

Jau pēc Fukušimas notikumiem, 2011. gada jūlijā, Hajaši siedz interviju profesoram no Ferris valsts universitātes Šimamura Teru, kura vēlāk tiks iekļauta īsā brošūrā ar nosaukumu “*Hibaku o Ikite: Sakuhin to Shōgai ga Kataru*” (被爆を生きて作品と生涯が語る [2011]). Tobrīd neseno notikumu gaismā Hajaši saista kopā ne vien savus stāstus par Tokaimuras incidenta laiku, bet tāpat arī saista radiācijas bīstamību no atombumbu sprādzieniem ar radiāciju, kas rodas no bojājumiem atomelektrostacijās. Labākai izpratnei par tās pasaules, kurā dzīvo Hajaši, redzējumu un viņas domām attiecībā uz atomenerģētikas tehnoloģiju attīstību, vispiemērotākais būtu šis fragments no darba “No trīsvienības līdz trīsvienībai”:

*Ground Zero pieminēklis, kas stāv Trīsvienības laukumā, ir brīdinājuma zīme, ka cilvēki ir ienākuši kodolenerģijas (kaku) laikmetā. Bojājumi no radiācijas nav tikai atomspridzināšanas upuru īpašās tiesības, bet tā ir problēma visiem tiem, kuri apzinās kodolenerģijas bīstamību.*⁷³

⁷¹ Hayashi, Kyoko/京子林. *Shuukaku* 「収穫」. Translated by Margaret Mitsutani as *Harvest*. Sk. Internetā <https://apjif.org/2017/10/Hayashi.html> [10.05.2019]

⁷² Justin Aukema. “A Problem for all Humanity: Nagasaki Writer Hayashi Kyoko Probes the Dangers of Nuclear Energy.”

⁷³ Ibid.

Pēc pašas Hajaši domām, atomenerģētika un cilvēki gluži vienkārši nespēj pastāvēt vienā pasaulē.⁷⁴ Viņa nevis vienkārši sasaista kopā devītā augusta notikumus un incidentu Fukušimā, bet apgalvo, ka pēc savas būtības tā ir viena un tā pati kodolmatērija, kas apdraud cilvēka dzīvību.⁷⁵

Savā pēdējā darbā, “Pie Rui, vēlreiz”, Kjōko Hajaši veic vēl vienu mēģinājumu izgaismot 2011. gada notikumus. Esot *hibakuša*, viņa brīdina visus lasītājus par to, ka traģēdija Fukušimā skars cietušos visu viņu atlikušo dzīvi, kā arī izsmej valdību, atbildot uz oficiālo paziņojumu par “radiācijas kaitīgumu”:

*Kopš es tiku pakļauta radiācijai no atombumbas 1945. gada 9. augustā, šī ir pirmā reize, kad es esmu dzirdējusi valdības amatpersonu atbildīgā amatā izmantojam frāzi “iekšēja iedarbība”. Viņi par to zināja, bet nekad to nepieminēja publiski.*⁷⁶

Šajās rindās ir jūtamas autorei bezspēcīgās dusmas, kuru visu laiku vajāja devītais augusts un tajā dienā saņemtās radiācijas kaitējums.

Viņas pēdējais darbs beidzas ar demonstrācijas pret atomu elektroenerģētiku Jojogi parkā aprakstu. Hajaši apgalvo, ka pēc visiem šiem gadiem, viņa rod sev mieru tajā, ka viņas uzdevums kā devītā augusta vēstnesim ir izpildīts – un tagad viņa beidzot var atpūsties no *kataribe* lomas, kuru pati Kjōko Hajaši uzņēmas, publicējot savu debijas darbu.⁷⁷

⁷⁴ Hayashi, Kyoko/京子林. *Hibaku Wo Ikite Sakuhin to Shogai Wo Kataru*, 「被爆を生きて作品と生涯を語る」 Tōkyō: Kōdansha, 2011. p.32.

⁷⁵ Shiraki Midori. *Nagasaki Hibakusha ga mita 'Fukushima' – Sakka Hayashi Kyoko*「長崎被爆者が見た福島作家京子」. Nihon Keizai Shinbun, 2011.

⁷⁶ Hayashi, Kyoko/京子林. *Futatabi Rui e*, 「再びルイへ」. Translated by Margaret Mitsutani as *To Rui, once again*.

⁷⁷ Ibid.

4. Kjōko Hajaši iedvesmas avoti

Hajaši debija, kas notika tikai trīsdesmit gadus pēc sprādziena, padara viņu par vienu no visvēlīnākajiem “atombumbas literatūras” žanra autoriem. Neesot pioniere šajā žanrā, Hajaši iegūst iedvesmu no citiem, agrīnākiem autoriem, kuri uz to brīdi jau bija paspējuši uzrakstīt daudzus darbus ne tikai par Nagasaki katastrofu, bet arī pirms tās notikušo katastrofu Hirosimā.

Šajā nodaļā tiks apskatīti divi autori – Kjōko Hajaši priekšgājēji, un konkrēti – Hara Tamiki un Ōta Jōko. Salīdzinot ar iepriekš minētajiem autoriem, varēs skaidrāk saprast, ar ko tieši izceļas Hajaši uz citu autoru-*hibakuša* fona, bet tai pat laikā – novērtēt un noskaidrot, kādus fragmentus un detaļas Hajaši mērķtiecīgi palaiž garām, un ko uzsver citi šī žanra autori.

Neskatoties uz savu diezgan vēlo debiju, Kjōko Hajaši kļuva par vienu no autoriem, kas turpināja publicēt savus darbus pat daudzus desmitus gadu pēc notikumiem. Tā daļējs iemesls – citu autoru agrīnā nāve. piemēram, Hara Tamiki un Ōta Jōko nomira vēl pirms 1970. gada. Dzimusi 1930. gadā, Kjōko Hajaši pārdzīvoja augstākminētos autorus par vairāk nekā četriem gadu desmitiem, kas viņai nodrošināja statusu kā vienai no visilgāk nodzīvojušajiem autoriem-*hibakuša*.

4.1. Jōko Ōta anomālija

Jōko Ōta (Ōta Jōko 大田 洋子 [1906.-1963.]) ieguva atzinību vēl ilgi pirms Otrā pasaules kara notikumiem, publicējot nelielus stāstus par vietējos periodiskajos izdevumos.⁷⁸ Tā ir pirmā ievērojamā Jōko Ōta atšķirība no Hajaši – uz notikumu Hirošimā un Nagasaki brīdi Jōko jau bija kļuvusi par, kā minimums, lokāli atpazīstamu autoru, un vēlāk vien izmainīja savu darbu žanru, bet Hajaši debijas darbs jau bija veltīts atomsprādzienam un tā sekām.

1939. gadā Jōko Ōta pāriet uz nopietnākām literatūras formām, bet Japānas dalība Otrajā pasaules karā iezīmē gandrīz pilnīgas viņas karjeras beigas. Tomēr tas arī pēcāk dod viņai iespēju turpināt savu kā japāņu autora ceļu.

⁷⁸ Women's Arts, “Nyonin geijutsu”, 「女人藝術」, 1928.

Pirmajos kara gados dzīvojot Tokijā, Jōko Ōta pārceļas uz Hirošimu, uz māju, kas atrodas mazāk kā divu kilometru attālumā no vēlāk notikušā sprādziena vietas. Tieši šis sprādziens Jōko kļūst ne tikai par kara beigu signālu, bet arī par signālu turpināt savu literāro darbību. Savu pirmo stāstu, “Shikabane no Machi”, Jōko sāk rakstīt jau mēnesi pēc Hirošimas notikumiem. Sākot ar šo stāstu, Jōko Ōta literārā darbība pilnībā pāriet “atombumbas literatūras” žanrā.

Tieši šis mirklis ir pirmais, kas iekrīt acīs, kad mēs runājam par divu augstākminēto autoru atšķirībām. Jōko “atombumbas literatūra” ir piesātināta ar dīvainu izpētes steidzamības sajūtu.⁷⁹ Jōko draudzene atzīmē, ka sprādziens Hirosimā nolika Jōko Ōta ļoti pretrunīgas izvēles priekšā – no vienas puses viņa vēlējās iemūžināt savos nākotnes darbos pašas sliktākās atombumbas sprādziena sekas. Toties no otras puses viņa vēlējās pārvarēt un izsmelt šo tēmu – samazināt atombumbas sprādzienu līdz kārtējai literatūras tēmai savos darbos.⁸⁰ Tāpat ir atzīmēts arī fakts, ka līdz atombumbas sprādzienam viņas darbi bija vieglāki un ne tik smagi pēc to rakstura, tomēr arī daudz mazāk zināmi.⁸¹

Nākamā Jōko Oto atšķirība no Kjōko Hajaši – attieksme pret pašu atomsprādziena aspektu. Kamēr Hajaši sprādzienu saskatīja kā daļu no savas dzīves, un kas viņai sekoja visos tās aspektos, Jōko Ōta ienīda vārdu “atomsprādziens”. Viņai nācās pretoties atombumbas spēkam, kas atstāja savu nospiedumu autores dzīvē.⁸²

Salīdzinot divas autores, visinteresantākais fakts, ko uzsvērt, ir viņu sākotnējā attieksme pret karu, kuru izraisīja atombumbas sprādziens. Kā jau tika atzīmēts iepriekš, atombumbas sprādziens Hajaši nozīmēja kara beigas un, vēl jo vairāk, - izraisīja letargisku bezpalīdzības sajūtu un vēlmi, lai tas nekad neatkārtotos. Bet Jōko Ōta sākotnējā reakcija viņas darbos stipri atšķīrās no Kjōko Hajaši viedokļa, tā bija tieši pretēja:

*Brīdī, kad Hirosimu sadedzināja tukšumā, es kļuvu par kara atbalstītāju.*⁸³

⁷⁹ John Whittier Treat. *Hiroshima and the Place of the Narrator*. The Journal of Asian Studies, Vol. 48, No. 1 (Feb., 1989). p.1.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid. p.2.

⁸² Ibid.

⁸³ Ōta Yōko/大田 洋子. *Kaitei no you na hikari - genshibakudan no kuushuu ni atte* “,「海底のような光一原子爆弾の空襲にあって」. Asahi, 1945.

Pēc ilga laika perioda Jōko Ōta pati atsakās no šiem vārdiem, argumentējot to ar to, ka Hirosimas bombardēšana nevarēja izsaukt neko citu, kā vien šoku⁸⁴, taču šis citāts tomēr ir svarīgs, lai izprastu, cik spēcīgi rezonēja sabiedrības viedoklis attiecībā uz atomsprādzieniem Japānas pilsētās.

Jōko Ōta un Kjōko Hajaši ir līdzīgs viedoklis, ka atombumba daļa cilvēces vēsturi divās daļās: “pirms” un “pēc”. Tieši tādā veidā, kā Hajaši grāmatā “Drošībā” nosauc bombardēšanas gadu par “ievadošo”, Jōko Ōta nosauc pasauli *hibakuša* par “vietu, kurā mēs vairs nevarēsim dzīvot pilnībā” (*kanzen ni wa 完全には*).⁸⁵

Tomēr pats sprādziena brīdis arī kļūst par svarīgu atšķirības aspektu. Ja Hajaši acīs tas bija haoss, pār viņu sabrukusi ēka un ugunīga elle, tad Jōko Ōta savā darbā “Miruso pilsēta” apraksta sprādziena brīdi šādi:

*Avīze ziņoja, ka viens mirklis visu ir pārvērtis par ugunīgu elli, ko pareģojuši budismā, bet, lai kurš arī to būtu rakstījis, tā bija domāšana ikdienišķos rāmjos... Patiesībā pie mums iebruka tik mierīgi, ka varētu domāt, ka ikviena dzīva būtne ir nomirusi vienlaicīgi.*⁸⁶

Pēdējā atšķirība starp Kjōko Hajaši un Jōko Ōta ir vēstījuma stils un viņu darbu funkcija. Pēc sava pirmā darba Hajaši aptvēra, ka viņas pieredze – tā ir tikai maza daļa no tā, kas notika patiesībā⁸⁷. Tā rezultātā viņa velta lielāko daļu savu darbu viena un tā paša notikuma aprakstam no dažādiem skatupunktiem, un pēc kāda laika pāriet uz vispārīgākām un globālākām tēmām – piemēram, radiācijas draudi no AES. Jōko Ōta, savukārt, par savu mērķi izvēlas radīt “pilnīgu literatūras darbu”, kurā ar “pilnīgu” ir domāts “izsmeļošs”, bet ar “literatūras” – “apveltīts ar ilgstošu vērtību”.⁸⁸

Klusums un miers Jōko Ōta kļūst ne tikai par sprādziena atšķirības zīmi, bet arī par tālākiem viņas dabu atslēgvārdiem. Jōko Ōta vēlāk tiek atzīta par vienu no redzamākajiem autoriem-*hibakuša*, salīdzinot ar Eli Vīzeli, kurš pārdzīvoja Holokaustu un kļuva slavens, pateicoties darbiem, kuros tika aprakstīta viņa traumatiskā pieredze.

⁸⁴ John Whittier Treat. *Hiroshima and the Place of the Narrator*. p.3.

⁸⁵ John Whittier Treat. *Hiroshima and the Place of the Narrator*. p.5.

⁸⁶ Ōta Yōko/大田 洋子. *Shikabane no machi*, 「屍の町」. Tōkyō, Chōō, Oōron-sha, 1948.

⁸⁷ Bhowmik, Davinder L. *Temporal Discontinuity in the Atomic Bomb Fiction of Hayashi Kyoko*. p.8.

⁸⁸ Ibid.

Neskatoties uz to, ka Jōko Ōta ir vairāk zināma “atombumbas literatūras” lokā, viņai ir, salīdzinot ar Kjōko Hajaši, šaurāka darbu tematika, visi viņas darbi tā vai citādi ir veltīti atombumbu bombardēšanai un 1945. gada augustam. Japāņu kritiķi Karatani Kodžin (柄谷 行人) Nakagami Kendži (中上 健次) apgalvo, ka Hajaši atombumbas tēma kļūst par sava veida “fetišu”, tomēr, ņemot vērā Hajaši darbu īpatnību raudzīties uz vienu un to pašu stāstu no dažādiem rakursiem, papildinot to ar paplašinošos tematikas spektru viņas darbos jau tuvāk 20. gadsimta beigām, būtu pareizāk to saukt par mantru.⁸⁹

4.2. Tamiki Hara cīņa

Tamiki Hara (Hara Tamiki, 原 民喜 [1905.-1951.]) stāsts savā veidā atgādina jau iepriekš aprakstīto Jōko Ōta stāstu. Tieši tāpat arī Tamiki Hara bija profesionāls rakstnieks vēl pirms Klusā okeāna kara, tomēr tai laikā viņš nebija ievērojams rakstnieks japāņu literatūras aprindās.⁹⁰

Pēc 1945. gada augusta notikumiem Hara uzsāka aktīvi rakstīt darbus, kas veltīti atombumbas sprādziena šausmām. Viņa pirmais darbs “Vasaras ziedi” (夏の花) tika uzrakstīts tajā pašā gadā un tika gatavots publicēšanai, tomēr, baidoties no tā, ka darbs tiks pakļauts cenzūrai, tā publicēšana tika atlikta līdz 1946 gadam.⁹¹ Tieši tāpat, kā arī Kjōko Hajaši, Tamiki Hara darbos galvenā persona ir autobiogrāfiskais “es”, kurš apraksta sprādziena brīdi un visu, kas sekoja neilgi pēc tam.

Hara darbi vispirms jau ir interesanti ar savu patoloģisko komponentu. Tikai sešus gadus pēc sprādziena, 1951. gadā, Tamiki Hara izdara pašnāvību. Tādējādi viņu var uztvert kā tā saucamās “garīgās apstarojuma slimības”⁹² upuri, lai gan realitātē viņš neieguva nozīmīgus fiziskos ievainojumus.

⁸⁹Bhowmik, Davinder L. p.8.

⁹⁰ Brett de Bary. After the Apocalypse: Hara Tamiki's Writings on the Bombing of Hiroshima. The Journal of the Association of Teachers of Japanese, Vol. 15, No. 2 (Nov., 1980). p.150.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid. p.151.

Tamiki Hara pašnāvība bieži tiek skaidrota ar depresiju, kuru izraisīja Korejas kara sākums, tomēr viņa darbi parāda paša Tamiki prātu, kurš tika pakļauts aizvien lielākiem vājprāta draudiem.⁹³

Viņa stāsti izteikti atšķiras no Kjōko Hajaši darbiem. Aprakstot vispirms tikai personīgo pieredzi, Hajaši vēlāk pāriet uz darbiem, kuri skar arī svešu pieredzi. Bet Hara, pats esot *hibakuša*, izjūt izolētību saistībā ar savu stāvokli, jo viņa pieredze, pēc paša Hara domām, var tikt dalīta vien ar citiem izdzīvojušajiem vai arī ar tiem, kuri gāja bojā sprādzienā.⁹⁴

Tai pat laikā Hara arī pats pamana psiholoģisko efektu, kuru viņam radīja atombumba:

*Mana brūce bija tik neliela, ka es gandrīz varēju teikt, ka esmu neskarts. Vai tas tad bija šoks, kas ietekmēja manus nervus? Bet notikums ilga vien dažas sekundes. Vai es to vispār varu saukt par šoku?*⁹⁵

Savas atlikušās dzīves laikā Tamiki Hara izjūt “izdzīvojušā vainu”, kas tikai palielina spiedienu uz viņa psihi. Savā stāstā “Vasaras ziedi” Hara atzīmē, ka viņa izdzīvošana bija sagādīšanās, un tā notika uz svešas nāves rēķina.⁹⁶

Galvenā atšķirība starp Hara un Hajaši – psiholoģiskā nestabilitāte, kas izpaudās ar jauno darbu rakstīšanu. Cenšoties uzņemties “*katabure*” lomu, par kuru daudzas reizes rakstīja Hajaši, Tamiki Hara pakāpeniski iedziļinās atombumbas tēmā, izraisot sev aizvien lielāku psiholoģisko kaitējumu.

Viņa pēdējo darbu “Sirds vēlmju zeme” (心願の国) ar pārliecību var nosaukt par pirmsnāves vēstuli. Tas sevī ietver visus Hara pārdzīvojumus, kas sakrājušies sešu gadu laikā pēc sprādziena – bezmiegs, pieaugoša izolētības sajūta, izkropļota laika izjūta un citas depresijas pazīmes.⁹⁷

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Brett de Bary. *After the Apocalypse: Hara Tamiki's Writings on the Bombing of Hiroshima*. p.152.

⁹⁵ Hara, Tamiki/原 民喜. *Natsu no hana*, 「夏の花」. p. 148.

⁹⁶ Ibid. p.128.

⁹⁷ Brett de Bary. p.166.

Viss augstāk aprakstītais vispirms jau ir jāsaprot kā atombumbas postošā ietekme, kas ietekmējusi nevis *hibakuša* ķermeni, bet gan psihi. Tamiki Hara cīņa par savu dzīvību, kas aizsākās sprādziena laikā, beidzas nevis ar viņa izglābšanos no bojājumiem un radiācijas ietekmes, kas aprakstīti “Vasaras ziedos”, bet ar salauztu psihi, kura noved Hara līdz nāvei.

Uz Kjōko Hajaši fona Tamiki Hara darbi bija daudz personiskāki – un, ja Hajaši sprādziens kļuva par pasaules līmeņa notikumu un traģēdiju, par kuru ir jāzina katram, tad Hara acīs tā bija personīga traģēdija, pārpilna ar emocijām un pārdzīvojumiem. Salīdzinot šo divu autoru darbus, var aizvien skaidrāk pamanīt neveselīgu bezkaislīgumu un cinismu, ar kura palīdzību Hajaši apraksta tās dienas notikumus.

Un tomēr viņas traģēdija nav tikai personiska un iespējams, ka tieši šī apziņa ļāva viņai turpināt būt par “devītā augusta vēstnesi” līdz pat pašām beigām.

5. Secinājumi

Analizējot daudzus Kjōko Hajaši darbus un salīdzinot tos ar citu “atombumbas literatūras” autoru darbiem, var izdarīt secinājumu, ka viņas panākumi kā autorei-*hibakuša* slēpjas vispirms jau autores ilgajā mūžā. Kjōko Hajaši nodzīvoja līdz 2017. gadam, pateicoties kam viņas darbu diapazons ietver ne tikai devītā augusta notikumus, bet arī pārdomas par citām atomkatastrofām, par kuru liecinieci viņa kļuva.

Skarot Hajaši literatūras stila tēmu, ir jāizceļ ne tikai prasmīgais nelineārā laika lietojums viņas darbos, bet arī viņai piemītošais cinisms. Apvienojumā ar lielu daudzumu objektīvu datu šīs īpatnības ļauj Hajaši radīt darbus, kuru mērķis ir nevis radīt dramatisku pagātnes ainu, bet gan aprakstīt reāli notikušos notikumus. Balstoties ne tikai uz savu, bet arī uz svešu pieredzi, Hajaši tomēr neiziet pavisam ārpus mākslinieciskās literatūras robežām, saglabājot savu pozīciju kā literatūras autore, nevis sausa dokumentētāja.

Kā jau bija pieminēts iepriekš, šī darba mērķis ir ne tikai pašas autores un viņas darbu analīze, bet arī atombumbas sprādziena seku analīze, balstoties uz Kjōko Hajaši literārajiem darbiem. Balstoties tikai uz Hajaši darbiem, ir grūti izdarīt vispārēju un izsmeļošu secinājumu par atombumbas sprādziena globālo ietekmi uz Japānas kultūru. Tomēr, ņemot vērā Hajaši autobiogrāfiskajos darbos aprakstītos notikumus un cilvēkus, var izdarīt dažus secinājumus par noskaņojumu, kas starp iedzīvotājiem valdīja tajos gados. Šeit var atsevišķi izcelt nevēlēšanos pēc turpmākiem kariem, bezpalīdzību, kā arī parādījušos vispārēju neuzticēšanos valstij. Šī darba autors uzskata, ka nav jēgpilni izdarīt secinājumus par atombumbas fizisko ietekmi uz cilvēkiem un apkārtni, izejot no “atombumbas literatūras” žanra darbu analīzes – neskaitot acīmredzamo radiācijas slimību un ēku postījumus, darbos gandrīz netiek sniegti oficiāli dati vai statistika par šiem notikumiem.

Kjōko Hajaši darbu vispārējās idejas ir jēgpilni izdalīt divos fragmentos. Pirmais fragments lielākoties nonāk pie atomieroču kritikas, argumentēts ar cilvēku traumatisko pieredzi no Hirosimas un Nagasaki, toties otrais fragments – kritika par kodolrūpniecību kopumā, balstoties uz notikumiem Černobiļas AES, Tokaimurā un Fukusimā.

Hajaši negatīvā attieksme pret kodolrūpniecību galarezultātā ir visu viņas darbu vadmotīvs. Ņemot vērā autores vēlo debiju Japānā, viņa nav viszināmākais autors-*hibakuša*. Neskatoties uz to,

viņas darbi sniedza lielu ieguldījumu “atombumbas literatūras žanrā” pasaules līmenī, jo viņas darbi skāra ne tikai pašas valstī notikušos notikumus, bet arī pasaules atomkatastrofas.

Galarezultātā Kjōko Hajaši bija “devītā augusta vēstnese” līdz pat savai nāvei, virzot ideju par pasauli bez kodolrūpniecības, un visi viņas darbi ir uzskatāms negatīvs piemērs tam, kādu ietekmi var atstāt atomkatastrofa uz viņas lasītāju apkārtējo vidi. Pēc autora domām, visi viņas darbi tā vai citādi kalpo par sava veida “logu” uz 1945. gada devīto augustu, kuram, pēc viņas uzskatiem, ir jākalpo par brīdinājuma zīmi cilvēcei, attīstot kodolrūpniecību.

Savā pēdējā grāmatā “Pie Rui, vēlreiz” Kjōko Hajaši uzdod jautājumu, ar kuru vērsas ne tik daudz pie izdomātās Rui, cik pie saviem lasītājiem: “Vai tu novērtē savu dzīvi?”. Tas kļūst par viņas pēdējām atvadām un brīdinājumu, un tai pat laikā tā ir arī atzīšanās Hajaši pašai priekš sevis. Viņai dzīve kopš sprādziena brīža pārvērtās par kalpošanu kā “devītā augusta vēstnerei”. Bet, pat neskatoties uz šo faktu, viņa tika pie vīra un bērniem, Hajaši novērtēja savu dzīvi – un tādēļ viņa darīja visu, kas bija viņas kā daiļliteratūras autores spēkos, lai novērstu katastrofas, līdzīgas tai, kuru viņai nācās pārdzīvot Nagasaki, atkārtotos.

LITERATŪRAS SARAKSTS

Primārā literatūra

1. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Matsuri no ba/祭りの場*. Tōkyō: Kōdansha, 1975. Переведено В. Гришиной как *Пляска Смерти*, Sk. Internetā [10.05.2019]
https://www.e-reading.club/chapter.php/1025830/2/Shestvie_v_pasmurnyy_den.html
2. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Futatabi Rui e/再びルイへ*. 2013. Trans. by Margaret Mitsutani as *To Rui, once again*. Sk. Internetā [10.05.2019] <https://apjff.org/2017/07/Hayashi.html>
3. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Hibaku o Ikite: Sakuhin to Shōgai o Kataru/被爆を生きて——作品と生涯を語る*. Iwanami Shoten, 2011.
4. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Nagai Jikan wo Kaketa Ningen no Keiken/長い時間を掛けた人間の経験*. Tōkyō: Kōdansha, 2000.
5. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Nanjamonja no Men/なんじゃもんじゃの面*. Gunzō, 1976. Trans. by Kyoko Selden as *Masks of Whatchamacallit: A Nagasaki Tale*. Sk. Internetā [10.05.2019]
<https://apjff.org/2016/15/Hayashi.html>
6. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Nagi ga gotoki/無きが如き*. Tōkyō: Kōdansha, 1981.
7. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Toriniti kara Toriniti e/トリニティからトリニティへ*. 2010. Trans. by Kyoko Selden as *From Trinity to Trinity*. Sk. Internetā [10.05.2019]
<https://apjff.org/-Hayashi-Kyoko/2758/article.html>
8. **Hayashi Kyoko/林 京子.** *Genbaku o Ikite: Sakuhin to Shogai ga Kataru/原爆を生きて：作品と所外が語る*. Tōkyō: Kōdansha, 2011.

Sekundārā literatūra

9. **Bhowmik, Davinder L.** “*Temporal Discontinuity in the Atomic Bomb Fiction of Hayashi Kyoko*”. University of Hawaii Press, 1999.
10. **Justin Aukema.** “A Problem for all Humanity: Nagasaki Writer Hayashi Kyoko Probes the Dangers of Nuclear Energy.”. The Asia-Pacific Journal, 2011. Sk. Internetā [10.05.2019]
<https://apjif.org/2011/9/47/Justin-Aukema/3670/article.html>
11. **Hiisaki Wake, Keijiro Suga, Yuki Masami.** “Ecocriticism in Japan”. Lexington Books, 2017.
12. **John Whittier Treat.** “The Woman's Hand: Gender and Theory in Japanese Women's Writing”. Stanford University Press, 1996.
13. **John Whittier Treat.** “Writing Ground Zero: Japanese Literature and the Atomic Bomb”, University of Chicago Press; 2nd edition (June 1, 1996).
14. **John Whittier Treat.** “Hiroshima and the Place of the Narrator.” The Journal of Asian Studies, Vol. 48, No. 1 (Feb., 1989).
15. **Shiraki Midori.** Nagasaki Hibakusha ga mita 'Fukushima' – Sakka Hayashi Kyoko「長崎被爆者が見た福島作家京子」. Nihon Keizai Shinbun, 2011.
16. **Ōta Yōko/大田 洋子.** Kaitei no you na hikari - genshibakudan no kuushuu ni atte “,「海底のような光—原子爆弾の空襲にあって」. Asahi, 1945.
17. **Hara, Tamiki/原 民喜.** Natsu no hana, 「夏の花」.
18. **Brett de Bary.** “After the Apocalypse: Hara Tamiki's Writings on the Bombing of Hiroshima.” The Journal of the Association of Teachers of Japanese, Vol. 15, No. 2 (Nov., 1980).

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darbs “Liecības par atombumbu izraisīto traģēdiju Nagasaki (1945) Hajaši Kjōko (1930-2017) darbos” ir veltīts atombumbu traģēdijas izpētei, lūkojoties caur autores darbu prizmu. Šī tēma tika izvēlēta saistībā ar salīdzinoši neseno Hajaši nāvi 2017. gadā, kā arī atomieroču izmantošanas bīstamības tēmas pieaugošo nozīmi.

Šī darba galvenais mērķis ir izpētīt, kā atombumbu katastrofa ietekmēja Hajaši dzīvi, kā arī viņas personīgo autorstilu, ar kura palīdzību viņa pauž savus pārdzīvojumus un kritiku attiecībā uz atomenerģijas izmantošanu visā pasaulē.

Pirmajās trijās nodaļās ir pētīta tieši Kjōko Hajaši un viņas darbi, meklējot sakarības starp autores darbiem un dzīvi. Ceturtajā nodaļā tiek pētīti japāņu autori Tamiki Hara un Joka Oto kā iespējamie literārie Kjōko Hajaši priekšteči, kuru darbi varēja ietekmēt viņas tēmu izvēli un viņas izveidoto autorstilu.

SUMMARY

The Bachelor Thesis "Evidence of Tragedy in Nagasaki Caused by the Atomic Bomb in Works of Hayashi Kyoko" is dedicated to the study of atomic tragedy through the prism of the author's works. This topic was chosen due to recent death of Hayashi in 2017, as well as due to the increasing relevance of the topic of the danger of the use of atomic weapons.

The main objective of this work is to study the effect of atomic catastrophe on the life of Hayashi, as well as her personal author's style, through which she transfers her experiences and criticisms of the use of atomic energy throughout the world.

The first three chapters explore Kyoko Hayashi and her works directly, looking for the relationship between the works and the author's personal biography. The fourth chapter explores the Japanese authors Tamiki Hara and Yoka Oto as possible literary predecessors of Kyoko Hayashi, whose works could have an impact on the themes chosen by her and the author's style she has created.

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs “Liecības par atombumbas izraisīto traģēdiju Nagasaki Hajaši Kjōko darbos” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Nikita Seļezņovs _____ 14.05.2019.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Asoc. Prof. Agnese Haijima _____ 14.05.2019.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Āzijas studiju nodaļā 2019. gada 14. maijā.

Komisijas sekretāre: zin.asist. Lauma Šime _____

Darbs aizstāvēts Āzijas studiju bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____.2019. prot. Nr. _____, vērtējums ____ (_____)

Komisijas sekretāre: zin.asist. Lauma Šime

Āzijas studiju BSP studiju metodiķe _____ Natālija Ambrosova